

Izv. prof. dr. sc. Dejan Bodul*
Vedrana Švedl Blažeka, univ. mag. iur.**

PRISILNO POVLAČENJE POSLOVNOG UDJELA – ISPUNJENJE TELEOLOŠKOG CILJA ILI IZVOR ZLOUPORABA?

UDK / UDC: 347.72
657.41
DOI: 10.31141/zrpf.2025.62.157.367
Pregledni znanstveni rad / Review paper
Primljeno / Received: 12.9.2024.

Povlačenje poslovnog udjela (amortizacija) interni je proces u društvu kojim se uništava poslovni udio. Međutim, ciljevi radi kojih se poslovni udio povlači, kao ni proceduralna pitanja, zakonodavno nisu uređena, stoga je u praktičnoj realizaciji ovog instituta naglašena stranačka autonomija. Njemačka pravna teorija institut povlačenja poslovnog udjela u smislu tumačenja opravdano svrstava među najkontroverznije institute koji se povezuju s društvom s ograničenom odgovornošću. Uslijed ograničenog zakonodavnog okvira koji uređuje institut povlačenja poslovnog udjela i pravne teorije koja mu pristupa s oprezom s jedne strane te fleksibilnog pristupa regulaciji internih odnosa u društvu s ograničenom odgovornošću s druge strane, nameće se pitanje realizira li institut povlačenja poslovnog udjela svoj teleološki cilj ili zbog zakonodavne (i ugovorne) podnormiranosti otvara mogućnosti zlouporaba. Kada je riječ o mogućim zlouporabama primarno se misli na prisilnu eliminaciju članova društva bez transparentnih kriterija i propisanih koraka koji moraju biti poduzeti kako bi ovaj proces uistinu bio legitiman te usklađen s načelima jednakog i lojalnog postupanja, ali i s načelom slobode ugovaranja. Zaključuje se kako povlačenje poslovnog udjela u praksi ispunjava svoj teleološki cilj, no uslijed nepostojanja okvira postupanja u procesu povlačenja poslovnih udjela mogućnost zlouporaba nije isključena već objektivno postoji.

Ključne riječi: *poslovni udio, povlačenje poslovnog udjela, prestanak poslovnog udjela, prisilno povlačenje*

* Dejan Bodul, izvanredni profesor, Sveučilište u Rijeci, Pravni Fakultet u Rijeci, dbodul@pravri.hr, ORCID ID broj: 0000-0002-5923-7200.

Ovaj je rad napisan u okviru projekta „Globalizacija i budućnost kapitalizma: postkapitalističke vizije ILI Može li kapitalizam preživjeti trend de/reglobalizacije i degrowtha?“ (uniri-iz-25-52), koji je financiran sredstvima Europske unije – NextGenerationEU putem Nacionalnog plana oporavka i otpornosti Republike Hrvatske 2021.–2026., u suradnji s Ekonomskim fakultetom Sveučilišta u Rijeci kroz Programsko financiranje. Stavovi i mišljenja izneseni u ovom radu isključivo su autorova i ne odražavaju službeno stajalište Europske unije ili Europske komisije. Europska unija niti Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

** Vedrana Švedl Blažeka, odvjetnica u Odvjetničkom društvu Željko Švedl i Vedrana Švedl Blažeka, Trg Ante Starčevića 10/I, Osijek, doktorand na Poslijediplomskom doktorskom studiju Pravo, Pravnog Fakulteta Osijek, Stjepana Radića 13, Osijek; vedrana.svedl@gmail.com, ORCID ID broj: 0000-0002-9452-5777

1. UVOD U PROBLEMATIKU

Povlačenje poslovnog udjela jest institut usmjeren na prestanak (uništenje) poslovnog udjela. Povlačenje poslovnog udjela može se provesti dobrovoljno, što nije samo po sebi problematično, i prisilno koje je glavni izvor prijedora. No, ciljevi radi kojih se poslovni udio povlači, kao ni proceduralna pitanja zakonodavno nisu propisana. U praksi su razlozi povlačenja poslovnog udjela raznoliki, a u određenim elementima poklapaju se s razlozima za isključenje člana iz društva. Njemačka pravna teorija i ranije je uočila određene kontroverze koje donosi slaba zakonodavna uređenost instituta povlačenja poslovnog udjela. U tom smislu ukazuje na potrebu zakonodavne intervencije u ovaj institut. S druge strane, uočeni prijedori nisu zaobišli hrvatski pravni sustav. No, unatoč tome što oni uzrokuju praktične poteškoće, nisu bili u fokusu domaće pravne teorije niti su se razmatrale zakonodavne intervencije u ovaj institut. Naime, samo je jedan domaći autor (*Barbić*) u općenitom kontekstu razmatrao problematiku povlačenja poslovnog udjela.

Cilj je ovog rada analizirati problematiku povlačenja poslovnih udjela kroz hrvatsku i komparativnu literaturu i zakonodavna rješenja. Želi se ukazati na praktične prijedore koje povlačenje poslovnih udjela sa sobom donosi i na temelju rezultata istraživanja oblikovati prijedloge kojima bi se popunile uočene pravne praznine i unaprijedio ovaj trenutno podnormirani institut. Glavni su prijedori povezani s ciljevima povlačenja poslovnog udjela. Potrebno je ispitati je li u tom smislu potrebno taksativno navesti razloge povlačenja poslovnog udjela ili je dovoljno zadržati postojeće rješenje koje članove društva obvezuje da ih interno reguliraju društvenim ugovorom. S tim će se ciljem prikazati obilježje poslovnog udjela kao imovine i način određivanja njegove vrijednosti te relevantna pravna načela slobode ugovaranja, načelo jednakog postupanja i načelo lojalnog postupanja. Pri tome, značajno je razmotriti samo sklapanje društvenog ugovora i mehanizme provjere njegove pravne valjanosti (u kontekstu povlačenja poslovnih udjela). Nadalje, potrebno je prikazati prijedore povezane s procesom povlačenja poslovnog udjela. U tom se smislu ističe pitanje postojanja pravne osnove za povlačenje poslovnog udjela i radnji koje je potrebno provesti u procesu povlačenja poslovnog udjela. Značajno je odgovoriti na pitanje ima li imatelj poslovnog udjela, koji je predmetom povlačenja, pravo glasa u odlučivanju o provođenju tog procesa. Budući da je moguće postojanje više ovlaštenika na poslovnom udjelu, prijedorno je povlačenje poslovnog udjela u slučaju da se samo u odnosu na jednog od ovlaštenika ostvaruju razlozi za povlačenje poslovnog udjela. Zatim je potrebno detaljnije pristupiti pravnim posljedicama povlačenja poslovnog udjela. Naime, nakon prestanka poslovnog udjela povlačenjem postavljaju se tri relevantna pitanja. Prvo je pitanje naknade članu društva čiji je poslovni udio povučen i kontroverzi koje nosi postojeća sloboda odstupanja od tržišne vrijednosti tog povučenog poslovnog udjela. Drugo je pitanje modela usklađenja temeljnog kapitala nakon povlačenja poslovnog udjela. Treće je pitanje povezano s razlikovnim elementima povlačenja poslovnog udjela i isključenja člana iz društva kako bi se odredile granice između ova dva instituta. S obzirom na raznolikost razloga za povlačenje poslovnog udjela

i često prisilni model realizacije ovog procesa, pitanje mogućih zlouporaba jest legitimno (npr. povlačenje poslovnog udjela umjesto isključenja člana iz društva radi izbjegavanja isplate tržišne vrijednosti poslovnog udjela ili isplata nominalne vrijednosti poslovnog udjela radi osujećivanja prava vjerovnika). U skladu s provedenim istraživanjem, zaključuje se kako institut povlačenja poslovnih udjela traži reformu kroz zakonodavnu intervenciju razmatranjem rješenja koje već postoji komparativnim okvirima te će se u tom smislu ponuditi moguća rješenja uočenih prijedora *de lege ferenda*.

2. O PRINCIPIMA INSTITUTA POVLAČENJA POSLOVNOG UDJELA

Povlačenje poslovnog udjela (amortizacija) interni je proces u društvu uređen odredbom čl. 419. Zakona o trgovačkim društvima kojim se uništava poslovni udio pri čemu nije potrebno smanjivati temeljni kapital.¹ Radi se, dakle, o modelu raspolaganja poslovnim udjelom usmjerenom na njegov prestanak. Na taj način prestaje i članstvo imatelja povučenog poslovnog udjela u društvu. Raspolaganjem poslovnim udjelom kroz procese istupanja, isključenja i kaduciranja dolazi samo do promjene članstva u društvu, no oni nemaju utjecaja na opstojnost samog poslovnog udjela.² Njemačko zakonodavno rješenje (čl. 34. *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*) tako je u potpunosti implementirano u hrvatski pravni sustav.³ U povijesnom smislu radi se o institutu koji je prethodio institutima istupanja i isključenja koji su se kasnije razvili u samostalne pravne institute.⁴ Njemačka pravna teorija ukazuje na potrebne reforme instituta povlačenja poslovnog udjela kako u postojećem zakonodavnom okviru ne bi ostavljao dojam

¹ Jasper, D., *Müncherer Handbuch des Gesellschaftsrechts, Bd.3, Gesellschaft mit beschränkter Haftung*, Verlag, München 2003., str. 472-473; Kübler, F.; Assmann, H., *Gesellschaftsrecht, die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen*, 6. Neu bearbeitete und erweiterte Auflage, C. F. Müller Verlag, Heidelberg 2006.; Lutter, M.; Hommelhoff, P., *GmbH-Gesetz, Kommentar*, Bayer W., Köln 2004., str. 283; Wedemann, F., *Gesellschafterkonflikte in geschlossenen Kapitalgesellschaften*, Mohr Siebeck, Tübingen 2013., str. 542.

Moguće je provesti ovaj postupak i uz smanjenje temeljnog kapitala. Vidjeti Barbić, J., *Pravo društava, knjiga druga, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, Kreditna unija*, peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Organizator, Zagreb 2010., str. 153.

Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 125/11., 152/11. – pročišćeni tekst, 111/12., 68/13., 110/15. i 40/19., 34/2022, 18/23, 130/23, 136/24 (dalje u tekstu: ZTD).

² Barbić, J., *Novela Zakona o trgovačkim društvima iz 2009. i poslovni udio u društvu s ograničenom odgovornošću*, Pravo u gospodarstvu, god. 50, 1/2011, str. 200; Reichert, J.; Weller, M., *Der GmbH-Geschäftsanteil, Übertragung und Vinkulierung, Kommentierung zu 14.-18. GmbHG*, Verlag C. H. Beck, München 2006., str. 6.

³ *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*, BGBl. 2023 I br. 5, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001720>, pristupljeno dana 11. 6. 2024. g. (dalje u tekstu: GmbHG).

⁴ Hachengurg, M., *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG)*, De Gruyter, Berlin 2020., str. 452.

zaostalog instituta istupanja i isključenja člana iz društva.⁵ U njemačkoj pravnoj teoriji ukazuje se nadalje i na to da se radi o jednoj od za tumačenje najzahtjevnijih odredbi, a koja uređuje pravne odnose u društvu s ograničenom odgovornošću.⁶ Naime, ograničena zakonodavna regulativa u biti ne uređuje stvarnu svrhu niti detaljno razrađuje proces i pravne posljedice povlačenja poslovnog udjela, osim okolnosti njegova prestanka. U tom, smislu pravne praznine nadopunjava pravna teorija koja pokazuje ujednačenost u poimanju pravnih posljedica povlačenja poslovnih udjela (prestanak poslovnog udjela, a time i članstva u društvu), dok se ostaloj problematici pristupa oprezno.⁷ Ukazuje se stoga na teorijski stav koji ukazuje na potrebu dopune postojećeg zakonskog rješenja na način da se za povlačenje poslovnog udjela traži odluka skupštine koja mora odrediti uvjete za povlačenje poslovnog udjela i izjavu usmjerenu na oduzimanje poslovnog udjela.⁸

Povlačenje poslovnog udjela može poslužiti u različite svrhe. Iz dostupne literature proizlazi da se može provesti radi izbjegavanja smanjenja temeljnog kapitala, suglasnog izlaska nekog člana iz društva, onemogućavanja članstva neželjenog člana društva (prestanak članstva određenog imatelja poslovnog udjela mimo njegove volje), smanjenja broja poslovnih udjela uz istovremeno povećanje vrijednosti postojećih poslovnih udjela, zatim uređenja članskih odnosa nakon smrti člana društva i onemogućavanja nepoželjnog nasljednika poslovnog udjela da zadrži članski status.⁹ Osim toga, poslovni se udio može povući zbog smrti člana društva koji raspolaže nekim osobnim znanjima i vještinama ili radi izbjegavanja problematike povezane s oporučnim nasljeđivanjem poslovnog udjela, zatim ako se nad poslovnim udjelom provodi ovrha, stečajni postupak ili likvidacija imatelja poslovnog udjela, neki oblik nagodbe nad imovinom imatelja udjela ili postoji namjera prodaje trećoj osobi.¹⁰ Isto tako, primjerice u obiteljskim društvima, učestala su pojava razvodi braka i s tim procesom povezanih sporova, gdje se povlačenje poslovnih udjela uklapa u kontekstu rješenja problema.¹¹

Povlačenje poslovnog udjela moguće je samo ako je predviđeno društvenim ugovorom. Društvenim ugovorom potrebno je, u tom slučaju, predvidjeti i pretpostavke za takvu intervenciju u članstvo (čl. 419. st. 2. ZTD-a). Dio pravne teorije stajališta je da postoji mogućnost povlačenja poslovnog udjela ako to proizlazi samo indirektno iz društvenog ugovora, ali se tumačenjem sadržaja tog ugovora

⁵ *Loc. cit.*

⁶ *Ibid.*, str. 454.

⁷ Jasper, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 472-473; Lutter, M.; Hommelhoff, P., *op. cit.* u bilj. 1, str. 283; Wedemann, F., *op. cit.* u bilj. 1, str. 542.

⁸ Hachengurg, M., *op. cit.* u bilj. 4, str. 452.

⁹ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, op. cit.* u bilj. 1, str. 147; Hachengurg, M., *op. cit.* u bilj. 4, str. 452; Jasper, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 472; Lutter, M.; Hommelhoff, P., *op. cit.* u bilj. 1, str. 65.

¹⁰ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, op. cit.* u bilj. 1, str. 147; Hachengurg, M., *op. cit.* u bilj. 4, str. 455; Jasper, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 472; Lutter, M.; Hommelhoff, P., *op. cit.* u bilj. 1, str. 65.

¹¹ Hachengurg, M., *op. cit.* u bilj. 4, str. 455.

može doći do takvog zaključka (npr. ako je dopušteno istupanje).¹² Međutim, ne bi se smjelo ostaviti previše prostora za tumačenja ugovornih odredbi koje utječu na članski status u društvu te bi se svakako trebalo ustrajati na unošenju odredbe o povlačenju poslovnih udjela u društvenom ugovoru izrijeckom, na što ukazuje i gramatičko tumačenje odredbe čl. 419. st. 1. ZTD-a.

3. POVLAČENJE POSLOVNOG UDJELA KROZ KONCEPT IMOVINE I RELEVANTNIH PRAVNIH NAČELA

3.1. Poslovni udio kao imovina njegova imatelja

Poslovni udio čini imovinu svog imatelja.¹³ U pravnoj teoriji ne postoji ujednačeno poimanje pojma imovine. Hrvatski i poredbeno-pravni sustavi na različite načine određuju pojam imovine, iako je određenje imovine u domaćem pravnom sustavu najrodnije germanskom pravnom sustavu.¹⁴ Imovina se tako u hrvatskom pravnom sustavu određuje višeznačno i to kao gospodarska, pravna i knjigovodstvena kategorija.¹⁵ Za određivanje obilježja poslovnog udjela kao imovine ipak bi najadekvatnije bilo definiranje imovine kao pravne kategorije, dakle kao skupa subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim nositeljem. U tom kontekstu, pri utvrđivanju imovine određenog nositelja treba uzeti u obzir i sve građanskopravne odnose u koje je stupio određeni pravni subjekt.¹⁶ Tezi da je poslovni udio imovina u prilog ide što poslovni udio može biti predmetom prijenosa putem pravnog posla, dio ostavinske mase ostavitelja u postupku nasljeđivanja, predmet ovršnog postupka kao imovina ovršenika, može ući u stečajnu masu kao imovina stečajnog dužnika.¹⁷ U tom se pravcu u pravnoj teoriji ne nailazi na argumente koji bi upućivali na suprotno. Poslovni je udio u društvu tako imovina prikladna za prijenos i raspolaganje.¹⁸

¹² Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 149.

¹³ Markovinović, H., *Prijenos poslovnog udjela – što jest, a što ne bi trebao biti*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 72, 1-2/2022, str. 217.

¹⁴ O pojmu imovine vidjeti Nikšić, S., *Imovina u građanskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 62, 5-6/2012.

¹⁵ Vedriš, M.; Klarić, P., *Građansko pravo, Opći dio, stvarno, obvezno i nasljedno pravo, peto izdanje*, Narodne novine, Zagreb 2001., str. 93-96.

¹⁶ Vedriš, M.; Klarić, P., op. cit. u bilj. 15, str. 95.

¹⁷ Vidjeti odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Rev- 1176/2010 od 11.12.2012. g. (dalje u tekstu: VSRH), pristupljeno portalu *Ius Info* dana 11. 6. 2024. g. i Županijskog suda u Splitu broj: Gž-687/2013 od 30. 9. 2013. g. (dalje u tekstu: ŽS Split), neobjavljena odluka.

¹⁸ U recentnoj sudskoj praksi (odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj: Pž-676/2020 od 13. 1. 2022. g. (dalje u tekstu: VTS), pristupljeno portalu *Ius info* dana 11. 6. 2024.) nailazi se na pravno stajalište o imovinskom statusu poslovnog udjela te se tvrdi kako poslovni udio i prema ZTD-u nije imovina člana društva, nego imovina društva iz koje član društva ostvaruje zakonom propisana prava i obveze u društvu. Ne vidi se ni jedan argument koji bi opravdao ovakav zaključak suda ni u ZTD-u ni u drugim normativnim aktima. Ne može se opravdati stajalište kako je poslovni udio imovina društva, osim ako se ne radi o vlastitim poslovnim udjelima.

Sa stajališta stjecanja odnosno raspolaganja poslovnim udjelom (uključujući i povlačenje poslovnog udjela) bitno je istaknuti razliku između nominalnog iznosa kojim je poslovni udio izražen i njegove tržišne vrijednosti prvenstveno radi razmatranja načina određivanja naknade za povučeni poslovni udio kroz aspekt gubitka te imovine. Nominalna vrijednost poslovnog udjela odgovara minimalnom kapitalu koji članovi društva unose u društvo kao ulog odnosno vrijednost koja odgovara iznosu temeljnog uloga iz kojeg proizlazi određeni poslovni udio, i to onako kako je određeno društvenim ugovorom i poslovnim knjigama društva.¹⁹ Stvarna imovina društva, ovisno o razvoju društva može se povećavati i smanjivati u odnosu na temeljni kapital, što može utjecati na vrijednost poslovnog udjela.²⁰ Stvarna se vrijednost poslovnog udjela može odrediti kao udio člana u neto imovini društva, pri čemu se neto imovina društva smatra razlika između zbroja imovine, tražbina i rezervi s jedne strane i obveza s druge strane.²¹ Tržišna vrijednost poslovnog udjela značajna je za slučaj prodaje poslovnog udjela, istupanja ili isključenja člana iz društva i ostalim slučajevima u kojima će doći do plaćanja te vrijednosti, uključujući i slučajeve nasljeđivanja, razvrgnuća ovlaštenništva nad poslovnim udjelom, statusnih promjena itd. Pod pojmom tržišne vrijednosti u literaturi se nailazi na različite pristupe i metode određivanja tržišne vrijednosti društava pri čemu se uviđa kako autori koji istražuju metode procjene vrijednosti u poslovanju u zemljama s razvijenim tržištem kapitala više ističu metode koje se oslanjaju na vrijednosti s tržišta kapitala, tj. dinamične vrijednosti.²²

3.2. Načelo slobode ugovaranja društvenim ugovorom

Po svojoj je pravnoj naravi društveni ugovor tzv. organizacijski (statusni) ugovor koji uređuje pitanja ustroja i unutarnjeg djelovanja društva.²³ Obilježje organizacijskog ugovora ima za posljedicu da se neka pravila ugovornog prava ne mogu primijeniti, npr. pravilo o istovremenom ispunjenju obveza ili, iznimno, da

¹⁹ Gorenc, V.; Slakoper, Z.; Filipović, V.; Brkanić, V., *Komentar Zakona o trgovačkim društvima, Treća izmijenjena i dopunjena naklada*, PRIF –plus d.o.o., Zagreb 2004., str. 656; Slakoper, Z., *Poslovni udio: uzeti u zalog ili postati fiducijarni vlasnik?*, Pravo i porezi, god. 12, 5/2003., str. 30; Reichert, J.; Weller, M., *op. cit.* u bilj. 2, str. 8.

²⁰ Sellien, R.; Brose-Allroggen, *Die GmbH, Erläuterungen für die kaufmännische Praxis*, Springer Fachmedien, Wiesbaden 1954., str. 25.

²¹ Slakoper, *op. cit.* u bilj. 19, str. 30.

²² Za više o tržišnoj vrijednosti poslovnih udjela vidjeti Aralica, Z., *Povezanost vrijednosti kapitala i odabranih pokazatelja u proizvodnim poduzećima*, Ekonomski pregled, god. 56, 12/2005, str. 1194-1195; Novak, B., *Od ekonomske vrijednosti tvrtke do menadžmenta i nagrađivanja za stvorenu ekonomsku vrijednost*, Ekonomski vjesnik, god. 15, 1-2/2002., str. 18; vidjeti i Valčić Brlečić, S.; Crnković-Stumpf, B., *Potreba za približavanjem uporabne i fer tržišne vrijednosti poduzeća u suvremenom pristupu vrednovanju poduzeća*, Ekonomska misao i praksa, god. 22, 2/2013 i odluke VTS-a broj: Pž-3260/2007 od 15. 2. 2011. g., pristupljeno portalu Notarius.hr dana 11. 6. 2024. g. i broj: Pž-1912/99 od 8. 6. 1999. g., objavljena u časopisu Računovodstvo, Revizija i Financije, rujan 2010. g., str. 157.

²³ Barbić, J., *Društveni ugovor kao pravni posao na kojem se temelji društvo*, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 62., 1- 2/2012., str. 500; Ur. Kocbek, M.; Bohinc, R.; Borut, B.; Ilešić, M.; Ivanjko, Š.; Knez, R.; Odar, M.; Pivka, H.; Plavšak, N.; Prelić S.; Pšeničnik, D.; Puharič, K.; Zabel, B., *Veliki komentar Zakona o gospodarskih družbah, 3. knjiga*, Ljubljana, GV Založba, 2007., str. 826-827.

ništetnost ugovora ne djeluje *ex tunc* nego *ex nunc*, kao i okolnost što neko društvo ima pravnu osobnost upisom u registar pa i to utječe na primjenu pravila obveznog prava.²⁴ Naime, upis u sudski registar ima kao posljedicu nastanak pravne osobe koja samostalno ulazi u pravne odnose pa posljedice zahvata u korporativnu domenu ne mogu biti iste kao i kad je riječ o obveznopравnom ugovoru.²⁵ Za sklapanje društvenog ugovora traži se kao uvjet valjanosti stroga forma javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik (čl. 387. ZTD-a). Pri tome treba voditi računa o širokom opsegu stranačke slobode ugovaranja koja društvo s ograničenom odgovornošću čini privlačnim osnivačima. Tako strog formalni uvjet propisan je zato da se spriječi lakomislenost pri sklapanju ugovora i osigura svijest o značenju i učincima pravnog posla u koji ulaze.²⁶ Javni je bilježnik dužan poučiti stranke o pravnom poslu što ga stranke sklapaju u navedenoj formi (čl. 57. Zakona o javnom bilježništvu).²⁷ Riječ je, naime, o tome da osobe koje sklapaju ugovor ulaze u trajni i složen odnos sa značajnim posljedicama kojih one, s obzirom na to da ne moraju poznavati tu pravnu materiju, ponekad nisu ni svjesne.²⁸ To znači da se društveni ugovor kao osnivački akt tretira kao temelj osnivanja društva, a ne više kao obveznopравni odnos kakav je bio u fazi preddruštva.²⁹ U slovenskoj se pravnoj teoriji, po uzoru na spoznaje njemačke pravne teorije, nailazi na stav kako se društveni ugovor ne može pobijati nakon upisa društva u sudski registar prema općim načelima obveznog prava.³⁰ Navodi se kako je u tom slučaju moguće osporavati samo one ugovorne odredbe koje se tiču cjelokupnog društva i koje se tako ne mogu otkloniti upisom u sudski registar (npr. dopuštenost cilja).³¹ Nakon upisa u sudski registar moguće je razmatrati razloge nevaljanosti koje se vežu uz osobu člana (npr. poslovna nesposobnost, prisila, krivotovrenje i sl.).³² Kontrolu jesu li autonomijom članova društva prijedene granice koje su joj postavljene, odnosno kontrolu zakonitosti odredbi društvenog ugovora provodi sud, razmatrajući činjenično stanje od slučaja do slučaja i to u prvom koraku prilikom upisa društva u sudski registar i poslije pri upisu izmjena društvenog ugovora.³³ S obzirom, dakle, na okolnost dvostruke kontrole (javnobilježnička i sudska) valjanosti odredaba društvenog ugovora od njegova sklapanja do upisa u sudski registar, čini se kako su spoznaje njemačke i slovenske pravne teorije održive.

²⁴ *Ibid.*, str. 530-531; *Ibid.*, str. 827.

²⁵ Barbić, *Društveni ugovor kao pravni posao na kojem se temelji društvo*, op. cit. u bilj. 23, str. 500.

²⁶ *Ibid.*, str. 504.

²⁷ Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine br. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22.

²⁸ Barbić, *Društveni ugovor kao pravni posao na kojem se temelji društvo*, op. cit. u bilj. 23, str. 504.

²⁹ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 16-17.

³⁰ Kocbek, M. et al., op. cit. u bilj. 23, str. 826-828.

³¹ *Loc. cit.*

³² *Loc. cit.*

³³ Barbić, *Društveni ugovor kao pravni posao na kojem se temelji društvo*, op. cit. u bilj. 23, str. 504; vidjeti i odluku Trgovačkog suda u Zadru broj: P-342/2020 od 31. 8. 2021. g. (dalje u tekstu: TS Zadar), pristupljeno Portalu sudske prakse dana 11. 6. 2024. g.

Naknadne izmjene odredbi društvenog ugovora o povlačenju poslovnih udjela moguće su ako su svi članovi društva suglasni.³⁴ Osim toga, povlačenje poslovnog udjela moguće je bez suglasnosti imatelja poslovnog udjela samo onda ako su pretpostavke za to bile utvrđene u društvenome ugovoru prije nego što je on stekao taj udio (čl. 419. st. 2. ZTD-a). Cilj propisa prema kojemu odredba o povlačenju poslovnog udjela bez suglasnosti člana društva mora biti uređena društvenim ugovorom prije stjecanja poslovnog udjela u društvu jest zaštita položaja člana u društvu i sprečavanje osujećivanja prava manjine.³⁵ Izmjene društvenog ugovora kojima bi se naknadno uvela mogućnost prisilnog povlačenja poslovnog udjela mogle bi predstavljati povredu jednakog i lojalnog postupanja prema članovima društva čiji se poslovni udio povlači i opasnost od gubitka njihovih prava, pa je donošenje takve odluke potencijalno podložno pobijanju i konačno odgovornosti društva za štetu.³⁶ Dakle, iz odredbe čl. 419. st. 2. ZTD-a proizlazi usmjerenost na zaštitu članskog položaja imatelja poslovnog udjela, koji se ne smije pogoršavati nakon njegova ulaska u društvo, mimo njegove volje. Osim toga, štite se prava manjine u slučaju npr. da bi većina naknadno propisala uvjete za povlačenje poslovnih udjela i tako postavila temelje za prestanak članstva manjinskih članova društva kroz prestanak njihovih poslovnih udjela.³⁷

3.3. Načela jednakog postupanja i lojalnog postupanja

Iako nije izričito propisano odredbama ZTD-a, načelo jednakosti položaja članova društva jednako se odnosi na članove društva i na organe društva na što se ukazuje u pravnoj teoriji društava s ograničenom odgovornošću.³⁸ U privatnopravnoj zajednici osnovanoj kao društvo s ograničenom odgovornošću u pravilu se sa svim članovima mora postupati jednako, osim ako zajednica drugačije ne odluči i na to pristanu oni članovi koji bi bili zakinuti ugovorenim odstupanjem od načela jednakosti.³⁹ Načelo jednakosti očituje se u tome da se članovima društva prizna položaj u društvu koji odgovara omjeru nominalnih iznosa preuzetih poslovnih udjela.⁴⁰ Ovo se načelo, prema pravnoj teoriji, ne odnosi na poslove između članova međusobno te članova društva i društva, osim ako je položaj člana u društvu bio presudan na sklapanje

³⁴ Bartl, H. *et al.*, *GmbH-Recht, Heidelberger Kommentar*, 7. Auflage, C.F. Müller, Heidelberg 2013., str. 267-268; Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., *Kapitalgesellschaftsrecht, Mit Grundzügen des Konzern- und Umwandlungsrechts*, Springer, Leipzig 2012., str. 275; Gorenc, V. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 19, str. 689.

³⁵ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, op. cit.* u bilj. 1, str. 148; Jasper, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 474.

³⁶ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, op. cit.* u bilj. 1, str. 150.

³⁷ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, op. cit.* u bilj. 1, str. 148.

³⁸ *Ibid.*, str. 190.

³⁹ *Loc. cit.*

⁴⁰ *Loc. cit.*

određenog posla ili za njegov sadržaj.⁴¹ Stajalište je pravne teorije kako odstupanje od načela jednakog položaja člana u društvu mora biti učinjeno iz opravdanih razloga u interesu društva i primjereno u skladu s objektivnim kriterijima.⁴² Dakle, uslijed fleksibilnosti mjerodavnih odredbi ZTD-a po pitanju ovlaštenja osnivača/ članova društva da urede svoje međusobne odnose u društvu moguće je odstupiti od omjera sudjelovanja u pravima u društvu koji proizlaze iz nominalnih iznosa poslovnih udjela, no uz objektivne i opravdane razloge.⁴³

U svojoj biti obveza lojalnog postupanja predstavlja oblik konkretizacije načela povjerenja, koje proizlazi iz primjene načela savjesnosti i poštenja.⁴⁴ Valja istaknuti da kod obveze lojalnog postupanja nije riječ o načelu koje ima samo teorijsko značenje te konkretizacija toga načela može rezultirati pobijanjem odluke skupštine, tužbom protiv člana društva itd.⁴⁵ Osim toga, u primjere povrede obveze lojalnog postupanja može se uvrstiti radnje kojima se ugrožava pravo manjine (npr. kontinuirana neisplata dividende, povlačenje poslovnog udjela bez suglasnosti člana društva, odbijanje suglasnosti na prijenos poslovnog udjela i dr.). U zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici su dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja (čl. 4. ZOO-a). ZOO ne uređuje sadržaj ovog načela već se konkretizira kroz pravnu znanost i sudsku praksu. Ovo načelo daje upute prema kojima će se cijeliti postupanje stranaka u konkretnom obveznompravnom odnosu i u odnosu na konkretno činjenično stanje.⁴⁶ Prema načelu savjesnosti i poštenja, od ugovornih strana očekuje se da međusobno uvažavaju interese koje žele ostvariti te im to načelo ujedno nameće i obvezu lojalnog i poštenog postupanja pa se stoga može reći da se njime uređuju međusobni odnosi ugovornih strana.⁴⁷ Ujedno, svaki sudionik u obveznom odnosu dužan je u ostvarivanju svojeg prava suzdržati se od postupaka kojima bi se otežalo ispunjenje obveze ostalih sudionika obveznog odnosa.⁴⁸ Prema vrsti obveza i subjektu prava (građansko, trgovačko) kroz načelo savjesnosti i poštenja ustanovljen je dodatni kriterij postupanja i to za trgovačke ugovore zahtijeva se pažnja dobrog gospodarstvenika, a za sve ostale ugovorene odnose dovoljna je pažnja dobrog domaćina.⁴⁹

U primjeni obveze lojalnog postupanja nailazi se na određene poteškoće. Prvo, pravna teorija i sudska praksa ne daju jasan odgovor na pitanje što je to i u čemu se ogleda interes društva i kako uopće ocijeniti razliku između odluka u interesu društva i privatnih interesa članova društva koje su protivne ovom načelu. Postoji

⁴¹ *Ibid.*, str. 191.

⁴² *Loc. cit.*

⁴³ *Ibid.*, str. 85. i 190-191; Barbić, *Novela Zakona o trgovačkim društvima iz 2009. i poslovni udio u društvu s ograničenom odgovornošću*, *op. cit.* u bilj. 2, str. 198.

⁴⁴ Osrečak, J., *Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja*, Zagrebačka pravna revija, god. 3, 1/2014, str. 57.

⁴⁵ Osrečak, *op. cit.* u bilj. 43, str. 57.

⁴⁶ *Loc. cit.*

⁴⁷ *Ibid.*, str. 54.

⁴⁸ *Ibid.*, str. 57.

⁴⁹ *Loc. cit.*

pravno stajalište prema kojemu društvo u biti i nema samostalan interes koji se razlikuje od interesa članova, što se opravdava mogućnošću slobodnog donošenja odluke o prestanku društva.⁵⁰ Ovakvo stajalište ne odgovara suštini obveze lojalnog postupanja i samostalnog pravnog subjektiviteta društva usmjerenog na ostvarenja gospodarskog cilja radi kojeg je osnovano. S druge strane, nailazi se na stajalište da je interes je društva primicati njegove ciljeve i svrhu te održavati njegovu neovisnost.⁵¹ No, interesi društva nisu u svakom trenutku jednaki već ovise općenito o općem okviru u kojem društvo posluje (npr. može se u financijski teškim uvjetima opravdati uspostava ovisnog odnosa s drugim društvom i sl.).⁵² Odmjeravanjem interesa, apstraktni diskrecijski čimbenici specificiraju se i primjenjuju u konkretnom slučaju.⁵³ Osim toga, treba spomenuti doktrinu pritiska (eng. *the oppression doctrine*) koja predstavlja osnovu za preispitivanje postupanja većine.⁵⁴ Ova doktrina počiva na stajalištu kako odluke većine imaju izravan utjecaj na položaj i interese manjine.⁵⁵ S obzirom na fleksibilnost u ugovornoj regulaciji internih odnosa članova društva, s jedne se strane čini nepotrebna.⁵⁶ Tako se dio odgovornosti ipak sagleda i iz perspektive onih koji su se propustili ugovorno zaštititi. Smetnja realizaciji obveze lojalnog postupanja jest i njezina apstraktnost. Naime, u slučaju sudske intervencije sud se ne može samo pozvati na povredu obveze lojalnog postupanja kada nema zakonske norme koja ga definira. Stoga je pravni temelj presuđenja potrebno pronaći u konkretnoj pravnoj normi proizašloj iz zakonodavnog okvira ili autonomnih izvora prava (ugovor, običaji, trgovačka praksa i sl.).⁵⁷

U slučaju sumnje o tome ispunjava li neka radnja uvjete ništetnosti ili pobijanja najefikasnije je tražiti pravnu zaštitu sankcioniranjem teže povrede – ništetnosti, a podredno poboynosti. Iako pravna teorija traži visok stupanj lojalnosti u društvu zbog osobne povezanosti članova, upravo to obilježje lako se pretvara u svoju suprotnost nastankom poremećaja u osobnim odnosima partnera. Moralna dimenzija prethodno dobrih partnerskih odnosa ovdje je na testu.

⁵⁰ Brnabić, R.; Ivkošić, M., *Blokada skupštine dvočlanog d.o.o., I. dio*, Pravo u gospodarstvu, god. 54, 1/2015, str. 26.

⁵¹ Scholz, M., *Vinkulierungsklauseln in Zwangs Vollstreckung und Insolvenz, Eine Untersuchung zum GmbH- und Aktienrecht*, 1. Auflage, Nomos, Baden-Baden 2022., str. 275-277.

⁵² Scholz, op. cit. u bilj. 51, str. 275-277.

⁵³ *Loc. cit.*

⁵⁴ Moll, D., *Minority Oppression & Limited Liability Company: Learning (or Not) from Close Corporation History*, Wake Forest Law Review, god. 40, 1/2005, str. 957.

⁵⁵ *Ibid.*, str. 964.

⁵⁶ *Ibid.*, str. 958.

⁵⁷ Hasić, T., *Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim dioničarima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 34, 2/2013, str. 801.

4. PROCES POVLAČENJA POSLOVNOG UDJELA

Proces povlačenja poslovnog udjela može se provesti dobrovoljno (uz suglasnost imatelja poslovnog udjela) i prisilno (bez suglasnosti imatelja poslovnog udjela).⁵⁸ Prema nekim stajalištima pravne teorije, ako nema odredbe u društvenom ugovoru, dobrovoljno povlačenje moglo bi se provesti na temelju sporazuma između člana društva čiji se poslovni udio povlači i društva uz ugovaranje uvjeta za prestanak poslovnog udjela.⁵⁹ S druge strane, smatra se da u slučaju kada se poslovni udio povlači bez suglasnosti imatelja poslovnog udjela, povlačenje mora biti predviđeno društvenim ugovorom.⁶⁰ Sukladno odredbi čl. 419. ZTD-a treba zaključiti kako se povlačenje poslovnog udjela u oba slučaja može provesti ako je predviđeno društvenim ugovorom.⁶¹ Provodi li se povlačenje poslovnog udjela dobrovoljno uz suglasnost imatelja poslovnog udjela, potrebno je postojanje ugovorne odredbe o dopuštenosti povlačenja poslovnog udjela, suglasnost imatelja čiji se poslovni udjel povlači te odluka skupštine o povlačenju poslovnog udjela.⁶² Suglasnost koju bi član društva trebao dati ne traži posebnu formu.⁶³ Sugerira se pisani oblik, ali suglasnost može biti dana i na druge načine.

Ne ishodi li se suglasnost za povlačenje poslovnog udjela, izvjesno je pokretanje postupka prisilnog povlačenja poslovnog udjela. Provodi li se prisilno povlačenje poslovnog udjela bez suglasnosti imatelja poslovnog udjela, potrebno je postojanje ugovorne odredbe o dopuštenosti povlačenja poslovnog udjela, uplati uloga ili smanjenju temeljnog kapitala, razlozima povlačenja, odluci skupštine, obavijesti osobi čiji se poslovni udio povlači i poštovanje pravila o naknadi koja bi, ako nije drugačije ugovoreno, odgovarala tržišnoj vrijednosti poslovnog udjela, sve u skladu s načelom jednakog postupanja. Društvenim je ugovorom, dakle, potrebno urediti pretpostavke za povlačenje poslovnog udjela kako bi članovi društva bili upoznati s okolnostima koje dovode do povlačenja poslovnog udjela (čl. 419. st. 2. ZTD-a). Povlačenje poslovnog udjela može se provesti samo u granicama uređenja društvenim ugovorom, a po pitanju samog postupka povlačenja poslovnog udjela pristup je fleksibilan i ovisan o ugovorno izraženoj volji članova društva. U pravnoj se teoriji navodi kako bi društvenim ugovorom bilo moguće predvidjeti kako član društva sam može zahtijevati povlačenje svog poslovnog udjela.⁶⁴ Navedeno bi bilo

⁵⁸ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 147-149.; Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., op. cit. u bilj. 34, str. 275.; Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 19, str. 689.; Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 454.; Jasper, D., op. cit. u bilj. 1, str. 472.; Lutter, M.; Hommelhoff, P., op. cit. u bilj. 1, str. 65.; Wilhelm, J., *Kapitalgesellschaftsrecht, 3. neu bearbeitete und erweiterte Auflage*, De Gruyter Recht, Berlin, 2009., str. 260.

⁵⁹ Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 455.

⁶⁰ Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 454.

⁶¹ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., op. cit. u bilj. 34, str. 275.

⁶² Loc. cit.

⁶³ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 152.

⁶⁴ Ibid., str. 149.

opravdano ako npr. društvo odbija dati suglasnost za prijenos poslovnog udjela, ako nisu ispunjeni uvjeti za istupanje i sl. No, navodi se kako bi u slučaju odbijanja skupštine da usvoji taj zahtjev člana društva, odluku skupštine mogla zamijeniti sudska odluka.⁶⁵ Navedeni stav dovodi u pitanje sudska praksa, u smislu analognog razmatranja neujednačenih stavova prema kojima sud (ne) može odlučivati o podjeli poslovnih udjela jer se radi o radnji iz domene skupštine društva.⁶⁶ Je li moguće članu društva onemogućiti pravnu zaštitu u slučaju opstrukcije? U okviru teme ovog rada neće se detaljnije razmatrati pravozaštitna problematika, ali skreće se pozornost na moguće praktične prijemore koje nosi ovakav stav sudske prakse.

Nerijetko se u praksi javlja situacija da društveni ugovori ne uređuju detaljno pretpostavke za povlačenje poslovnog udjela (npr. uređuju samo da je povlačenje poslovnog udjela moguće uz isplatu nominalne vrijednosti poslovnog udjela, koje tijelo o tome odlučuje ili je navedena mogućnost povlačenja poslovnog udjela iz važnog razloga u općenitom kontekstu), pa bi u tom slučaju bilo uputno, pri ocjeni dopuštenosti provedenog povlačenja poslovnog udjela, razmotriti pravilo važnog razloga.⁶⁷ Proces bi bio zakonit ako je to pravilo zadovoljeno. Takav stav zastupa i njemačka sudska praksa, kao i domaća pravna teorija.⁶⁸ Međutim, dok god u društvenom ugovoru postoji mogućnost povlačenja poslovnog udjela, pa makar i nedovoljno razrađena, i dok god zakonski okvir ne postavi konkretnije zahtjeve u pogledu uređenja procesa povlačenja poslovnog udjela, na „oštećenim“ je imateljima poslovnih udjela dokazati da je radnja povlačenja poslovnog udjela nezakonita (ništetna ili pobojna) i to kroz osporavanje odluka (u pravilu) skupštine koja je predmetnu odluku donijela prema pretpostavkama koje propisuje ZTD.⁶⁹

Odluku o povlačenju donosi, dakle, skupština društva običnom većinom osim ako društvenim ugovorom to nije povjereno drugom organu društva ili je predviđena druga većina (čl. 441. i 445. ZTD-a).⁷⁰ Povlačenje poslovnog udjela, bez donošenja odluke o povlačenju, smatra se u njemačkom pravnom sustavu nedopuštenim.⁷¹ Prema pravnoj teoriji i analognom primjenom odredbe čl. 445. st. 5. ZTD-a, vrijedi pravilo da imatelj poslovnog udjela koji je predmet povlačenja nema pravo glasati kako ne bi osujetio prisilno povlačenje za koje su ispunjeni (ugovorni) uvjeti.⁷² No,

⁶⁵ *Ibid.*, str. 152.

⁶⁶ Vidjeti Jakupak, T., *Poslovni udio (i) i bračna stečevina kroz praksu trgovačkih sudova*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 42, 2/2021., str. 565; vidjeti i odluku VTS-a broj PŽ-615/2020-3 od 24. 1. 2022. g. u posjedu autora.

⁶⁷ Bartl, H. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 34, str. 326. i 472; Gorenc, V. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 19, str. 689; Jakupak, *op. cit.* u bilj. 66, str. 150; Jasper, *op. cit.* u bilj. 1, str. 476; Wilhelm, J., *op. cit.* u bilj. 58, str. 260.

⁶⁸ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, *op. cit.* u bilj. 1, str. 149.; Gorenc, V. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 19, str. 689.

⁶⁹ *Ibid.*, str. 152.

⁷⁰ *Ibid.*, str. 151; Bartl, H. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 34, str. 268; Jasper, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 477.

⁷¹ Sogorov, S., *Procedure and Legal Consequences of Withdrawal and Annulment of Private Company Shares*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, god. 43, 1/2009, str. 24.

⁷² Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, *op. cit.* u bilj. 1, str. 151; Bartl, H. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 34, str. 268; Jasper, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 477; Sogorov, *op. cit.* u bilj. 70, str. 26.

ima i oprečnih stajališta da osoba čiji se poslovni udio povlači ima pravo glasa, iako bez relevantnih obrazloženja.⁷³ Odredba čl. 445. st. 5. ZTD-a navodi kako ne može glasati član kojem se pribavlja neka korist ili ga se oslobađa od obveze, kada se odlučuje o pravnome poslu između člana i društva, kao i o pokretanju ili rješavanju spora među njima. Prisilno povlačenje poslovnog udjela može se smatrati sporom između društva i člana društva, i u tom se smislu smatra da su ispunjeni uvjeti iz čl. 445. st. 5. ZTD-a da ne može glasati član koji s društvom rješava spor.⁷⁴ Nadalje, u slučaju kada bi se članu društva, čiji se poslovni udio prisilno povlači, omogućilo pravo glasa, a on ima većinski udio, jasno je kako bi provođenje ovog procesa, čak i uz ispunjenje ugovornih uvjeta, bilo ugroženo njegovim utjecajem u glasovanju.⁷⁵ Dakle, želi se spriječiti pristrano korištenje prava glasa, koje također predstavlja povredu načela lojalnog postupanja.⁷⁶ S druge, strane, treba uzeti u obzir i mogućnost da manjina u društvu zloupotrebljava svoj pravni položaj u slučaju da se povlači poslovni udio većinskog člana, koji prema opisanom stajalištu ne bi imao pravo glasa u slučaju prisilnog povlačenja njegova poslovnog udjela. Pruža li, dakle, u opisanim uvjetima, načelo lojalnog postupanja dovoljan i jednak stupanj zaštite svim članovima društva, u slučaju ispunjenja ugovornih uvjeta za prisilno povlačenje poslovnih udjela? Odgovor je da bi trebalo, no hoće li, za to nema jamstva. Stoga će članovi društva, čija bi prava bila povrijeđena povredom ovog načela, imati na raspolaganju sredstva zaštite sudskim putem (npr. tužba za utvrđenje ništetnosti odluka skupštine s privremenom mjerom iz čl. 346. st. 1. i 347. Ovršnog zakona, kao i onom kojom će se privremeno urediti sporni odnos među strankama, ako se na taj način postiže sprečavanje nastanka nenadoknadive ili teško nadoknadive štete, nasilja ili ako je iz drugih važnih razloga to potrebno radi osiguranja pravnog reda iz čl. 347. st. 2. OZ-a).⁷⁷

Prema pravnoj teoriji, odluku o povlačenju poslovnog udjela potrebno je dostaviti osobi čiji je poslovni udio povučen.⁷⁸ Međutim, budući da se u zakonodavnom smislu to ne traži izrijeckom, izostanak obavijesti ne bi prouzročio nevaljanost provedenog procesa povlačenja poslovnog udjela, osim ako se radilo o pretpostavci predviđenoj društvenim ugovorom.⁷⁹ U postojećim zakonodavnim uvjetima u pravnozaštitnom smislu, dok god u društvenom ugovoru postoji mogućnost povlačenja poslovnog udjela, „oštećeni“ imatelji poslovnih udjela mogu se štititi od povreda prouzročenima pogrešnom primjenom tog akta u pogledu tog procesa ako dokažu da je radnja

⁷³ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., *op. cit.* u bilj. 34, str. 276.

⁷⁴ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, op. cit.* u bilj. 1, str. 151.

⁷⁵ *Loc. cit.*

⁷⁶ Wachter, T., *GmbH- Geschaftsanteile im Erbfall- Erbrecht, Gesellschaftsrecht und Steuerrecht*, Verlag, München 2012., str. 200.

⁷⁷ Ovršni zakon, NN br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24 (dalje u tekstu: OZ).

⁷⁸ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija, op. cit.* u bilj. 1, str. 152.

⁷⁹ *Ibid.*, str. 150; Pri tome se naglašava kako odluku priopćava skupština društva, no uprava bi bila ta koja bi je u ime društva uputila članu čiji je poslovni udio povučen.

povlačenja poslovnog udjela nezakonita (ništetna ili pobojna) i to primarno kroz osporavanje odluka skupštine koja je odluku donijela ili zahtjev da sudska presuda nadomjesti odluku skupštine.

U kontekstu procesa nasljeđivanja, povlačenje poslovnog udjela može također predstavljati izvor prijepora. Odluka o povlačenju poslovnog udjela ostavitelja može se u pravilu donijeti tek nakon nastanka nasljedstva.⁸⁰ Nadalje se navodi kako nasljednici nisu skrivili razloge za povlačenje poslovnog udjela (kao npr. svojim ponašanjem ili drugim razlogom koji bi doveo do prisilnog povlačenja), pa se stoga iznosi stav kako bi oni za slučaj povlačenja poslovnog udjela uslijed nasljeđivanja ipak trebali imati pravo glasa.⁸¹ S druge strane, uviđa se opasnost od ugroze nepristranog korištenja prava glasa, stoga se potvrđuje većinski stav pravne teorije kako osobe čiji se poslovni udio povlači nemaju pravo glasa.⁸² Budući da pravna narav samog povlačenja nije u teorijskom smislu jasna, ne može se smatrati kako se ovdje radi o sankcioniranju nasljednika, već o zakonitoj odluci članova društva koja ne traži obrazloženje ili postojanje opravdanog/važnog razloga.

Zaključno se želi prikazati primjer dobre zakonodavne prakse uređenja procesa povlačenja poslovnog udjela iz srpskog Zakona o privrednim društvima.⁸³ Društvo može povući (i poništiti) poslovni udio člana društva samo u slučajevima i na način izričito predviđen društvenim ugovorom koji je važio na dan kada je član društva čiji se udio povlači (i poništava) stekao taj udio (čl. 155. ZPD-a). Društvo može povući i poništiti poslovni udio člana društva i ako nije ispunjen prethodno navedeni uvjet, ako je izmjenom osnivačkog akta za koju je glasao taj član društva to predviđeno (dobrovoljno povlačenje). Kada odluku o povlačenju poslovnog udjela donosi skupština društva, zakonom je utvrđen njezin obvezni sadržaj (čl. 155. ZPD-a). Društvenim ugovorom može se predvidjeti da će neki drugi organ, a ne skupština, biti nadležan za donošenje odluka o povlačenju poslovnog udjela.⁸⁴ Zakonom je tako propisano da odluka sadrži osnovu povlačenja, činjenice iz kojih proizlazi da su ostvareni uvjeti za donošenje odluke o povlačenju poslovnog udjela, iznos i rok za isplatu naknade za poslovni udio članu društva čiji se udio povlači i koji ne može biti dulji od dvije godine i utjecaj povlačenja poslovnog udjela na temeljni kapital društva (čl. 155. ZPD-a).⁸⁵ Prilikom povlačenja poslovnog udjela provodi se postupak smanjenja temeljnog kapitala društva te nije potrebno donositi posebnu odluku o smanjenju kapitala (čl. 155. ZPD-a).

Primjer srpskog pravnog sustava pokazuje detaljniji pristup uređenju instituta povlačenja poslovnih udjela, pri čemu se naglašavaju propisivanje načina i uvjeta za povlačenje poslovnog udjela društvenim ugovorom i zaštita svih članova društva na način da sami moraju biti sudionici ugovaranja povlačenja poslovnih udjela ili

⁸⁰ Wachter, *op. cit.* u bilj 76, str. 195.

⁸¹ *Ibid.*, str. 200.

⁸² *Loc. cit.*

⁸³ *Zakon o privrednim društvima*, Službeni glasnik Republike Srbije br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr. Zakon, 5/2015, 44/2018, 91/2019, 109/2021 (dalje u tekstu: ZPD).

⁸⁴ Sogorov, *op. cit.* u bilj. 71, str. 24.

⁸⁵ *Ibid.*, str. 26.

voljno pristupiti društvu u kojem takvo uređenje postoji. Osim toga, vrijednim se smatra rješenje o obrazloženju odluke o povlačenju, koja utječe na transparentnost samog procesa, o visini naknade za povučeni poslovni udio, a posebno o utjecaju ovog procesa na temeljni kapital, jer se članovima društva daju važne smjernice u ugovornom uređenju ovog procesa. Ovakvo rješenje, koje na prvi pogled može ostaviti dojam složenosti, obuhvaća dio pitanja o kojima pravna teorija problematizira, pri čemu se naglašava ostvarenje načela jednakog postupanja prema svim članovima društva, jer se navedene odredbe primjenjuju samo na članove koji su takvo uređenje dobrovoljno prihvatili. Pri tome, ne smatra se potrebnim mijenjati postojeće domaće uređenje na način da se mora smanjivati temeljni kapital u slučaju povlačenja poslovnih udjela, jer se ne vidi smetnja da se model usklađivanja temeljnog kapitala ne zadrži u dispoziciji stranaka.

4.1. Povlačenje poslovnog udjela u slučaju postojanja ovlašteničkog odnosa

Sporne okolnosti koje se posljedično povezuju s procesom povlačenja poslovnog udjela mogu se javiti za slučaj povlačenja poslovnog udjela nad kojim je zasnovan ovlaštenički odnos, odnosno odnos više ovlaštenika (npr. nasljednici ili bračni drugovi). U tom slučaju, ne mora nad svakim od ovlaštenika biti ispunjen uvjet ili pretpostavka za povlačenjem poslovnog udjela.⁸⁶ U slučaju, dakle, da je samo jedan od suovlaštenika problematičan, upitan je stav da se ne bi mogao povući poslovni udio nad kojim je zasnovan ovlaštenički odnos.⁸⁷ Uputnim se smatra dati prednost tumačenju društvenog ugovora.⁸⁸ Primjerice, ako je predviđeno povlačenje poslovnog udjela nad kojim je pokrenut ovršni postupak, poštenu ovlaštenik mora trpjeti pravne posljedice svojeg suovlaštenika i s njim razriješiti prave posljedice njegovih štetnih radnji (čl. 417. st. 2. ZTD-a).⁸⁹ U protivnom, društvo ne bi realiziralo povlačenje poslovnog udjela kao proces predviđen društvenim ugovorom nad imateljima (u pravilu) nepodijeljenog poslovnog udjela. Osim toga u praksi je vrlo čest slučaj neupisanih ovlaštenika (npr. neupisani bračni drug nad poslovnim udjelom koji čini bračnu stečevinu) koji će u svakom slučaju u pravilu polagati pravo na postavljanje zahtjeva za obeštećenje. Kako bi se eventualno razriješila sporna okolnost postojanja više ovlaštenika na poslovnom udjelu od kojih jedan nije prouzročio razloge povlačenja poslovnog udjela čiji je suovlaštenik, treba razmotriti i mogućnost podjele takvog poslovnog udjela. Hrvatski zakonodavac izmjenama ZTD-a iz 2003. nije izričitu pažnju posvetio mogućnostima djeljivosti poslovnog udjela. Štoviše ukinuta je ranija prisilnopravna odredba čl. 416. ZTD-a koja je uređivala pitanje podjele poslovnih udjela te u tom režimu članovi nisu imali slobodu predvidjeti

⁸⁶ Hachengurg, M., *op. cit.* u bilj. 4, str. 455.

⁸⁷ *Loc. cit.*

⁸⁸ *Loc. cit.*

⁸⁹ *Loc. cit.*

drugačija rješenja od zakonom propisanih.⁹⁰ U hrvatskom pravnom sustavu prihvaća se načelo nedjeljivosti poslovnog udjela uz određene iznimke.⁹¹ Naime, postoje određene okolnosti koje traže mogućnost podjele poslovnog udjela na više manjih odnosno da se nominalni iznos poslovnog udjela podijeli na više manjih iznosa koji u zbroju daju nominalni iznos poslovnog udjela koji se podijelio.⁹² Dakle, podjela poslovnih udjela ima praktičan značaj i u tom se kontekstu dopušta iznimka od njegove suštinske nedjeljivosti.⁹³ U postojećem hrvatskom zakonodavnom okviru nisu propisana posebna ograničenja za podjelu poslovnih udjela osim da se traži odluka skupštine (čl. 441. st. 1. t. 5. ZTD-a) i suglasnosti člana čiji se poslovni udio dijeli. Isto tako nema zapreke da se društvenim ugovorom ne oteža ili isključi mogućnost podjele poslovnih udjela. Imatelj poslovnog udjela ne može tako svojevóljno odlučiti o podjeli svog poslovnog udjela.

5. PRAVNI UČINCI POVLAČENJA POSLOVNOG UDJELA

Pravna posljedica povlačenja poslovnog udjela je, dakle, njegov prestanak i s time u vezi prestanak članstva u društvu.⁹⁴ Povlačenjem poslovnog udjela prestaju sva prava i obveze koji iz njega proizlaze, kao i prava trećih na povučenom poslovnom udjelu (npr. zalog, ovrha).⁹⁵ Pri tome članovi društva trebaju imati na umu da povlačenje poslovnog udjela povlači posljedice u vidu obveze isplate naknade za povučeni poslovni udio i moguću promjenu članske strukture u društvu (npr. prodaja novoizdanog poslovnog udjela).⁹⁶ Nakon povlačenja poslovnog udjela ostaju dospjele tražbine proizašle iz tog poslovnog udjela.⁹⁷ Međutim, ZTD ne propisuje posljedice povlačenja poslovnog udjela kao što su obveza isplate naknade za povučeni poslovni udio i obveza usklađenja temeljnog kapitala. S druge strane, značaj rješavanja imovinsko-pravnih prijevora koje nosi povlačenje poslovnog udjela, balansiranje između ranije opisanih načela relevantnih za ovaj proces te obveza održanja temeljnog kapitala upućuju na potrebne zakonodavne intervencije. Naime, može se ispitati međusobni odnos opisanih načela kroz npr. vrijednost

⁹⁰ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 88.

⁹¹ *Loc. cit.*

⁹² *Loc. cit.*; Barbić, J., *Novela Zakona o trgovačkim društvima iz 2009. i poslovni udio u društvu s ograničenom odgovornošću*, op. cit. u bilj. 2, str. 202; Hilber, W.; Vogel, K.; Schoeler, M., *Das neue GmbH Gesetz, Bilanzrichtlinien, Kommentare, Musterverträge für Geschäftsführer, Gesellschaftsführer und Berater*, Gabler, Wiesbaden 1987., str. 82; Kocbek, M. et al., op. cit. u bilj. 23, str. 862; Meyer-Landrut, J.; Miller F. G.; Niehus, R., *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG), einschliesslich Rechnungslegung zum Einzel-sowie zum Konzernabschluss*, Walter de Gruyter, Berlin-New York 1987., str. 82.

⁹³ Hilber, W.; Vogel, K.; Schoeler, M., op. cit. u bilj. 92, str. 82.

⁹⁴ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., op. cit. u bilj. 34, str. 277.

⁹⁵ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 155; Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 453.

⁹⁶ Wedemann, F., op. cit. u bilj. 1, str. 141; Wilhelm, J., op. cit. u bilj. 58, str. 260.

⁹⁷ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 156.

imovine (poslovnog udjela) naspram prava odstupaanja od te vrijednosti ili granice načela lojalnog postupanja u konfliktnim situacijama (npr. povlačenje poslovnog udjela bračnog druga ili nepoželjnog nasljednika). Osiguranje transparentnosti i pravne sigurnosti vidi se u pristupu rješenju uočenih prijevora koji su u pravnoj teoriji prepoznati kao kontroverzni kroz reformu zakonskog okvira.

5.1. Povlačenje poslovnog udjela vs. isključenje člana iz društva

Treba razlikovati procese istupanja i isključenja od procesa povlačenja poslovnog udjela.⁹⁸ Teorijska dvojba primarno proizlazi iz razlikovanja isključenja i prisilnog povlačenja poslovnog udjela. U tom smislu ne nailazi se na sudsku praksu koja bi doprinijela rješenju razlikovnih dvojbi. Povlačenje poslovnog udjela, s druge strane, može biti posljedica istupanja ili isključenja. Međutim, povlačenje poslovnog udjela može predstavljati i zaobilaženje procesa isključenja, što ukazuje na postojanje prostora za zlouporabu tog instituta.⁹⁹

Isključenjem člana društva prestaje njegovo članstvo u društvu i sva prava koja iz njega proizlaze, sukladno odredbi čl. 421. st. 1. ZTD-a. Članstvo i poslovni udio neraskidivo su povezani, pa ako dođe do isključenja, dolazi do prestanka članstva.¹⁰⁰ Međutim, što je s poslovnim udjelom? Poslovni udjeli opstaju, ali u prvi mah bez imatelja.¹⁰¹ Isključenjem ne prestaje poslovni udio, za razliku od povlačenja poslovnog udjela.¹⁰² Isključenje člana društva predstavlja prisilnu mjeru društva usmjerenu prema jednom ili više članova društva kada se za to ispunio važan razlog (čl. 420. st. 3. ZTD-a).¹⁰³ Ovdje je riječ o postupanju usmjerenom prema članu društva, a ne prema poslovnom udjelu kao kod povlačenja poslovnog udjela, tako da se isključenjem ne dira u poslovni udio isključenog člana koji postoji i nakon isključenja.¹⁰⁴ Isključenje je, dakle, povezano s određenim imateljem poslovnog udjela, a povlačenje se veže za određeni poslovni udio.¹⁰⁵ Istupanje i isključenje, ako nisu uređeni društvenim ugovorom, mogu se ostvariti sudskom odlukom (čl. 420. st. 2. i 3. ZTD-a). To znači da je isključenje moguće i u slučaju da povlačenje poslovnog udjela nije adekvatno predviđeno društvenim ugovorom.¹⁰⁶ Prema čl. 420. st. 1. i 3. ZTD-a, predviđena je dakle mogućnost isključenja člana na dva načina: na način da društvo mogućnost isključenja člana predvidi društvenim

⁹⁸ Jasper, D., *op. cit.* u bilj. 1, str. 472-473; Wedemann, F., *op. cit.* u bilj. 1, str. 542; Vidjeti i Švedl, V., Isključenje i istupanje člana društva s ograničenom odgovornošću s naglaskom na procesnopravnim aspektima, Završni rad, Pravni fakultet u Zagrebu, 2014.

⁹⁹ Gorenc, V. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 19, str. 688.

¹⁰⁰ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., *op. cit.* u bilj. 34, str. 282.

¹⁰¹ *Loc. cit.*

¹⁰² *Loc. cit.*

¹⁰³ Akšamović, D.; Švedl Blažeka, V., *Isključenje člana društva s ograničenom odgovornošću – otvorena pitanja i dvojbe*, Hrvatska pravna revija, god. 14, 7-8/2014, str. 48.

¹⁰⁴ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, *op. cit.* u bilj. 1, str. 156.

¹⁰⁵ *Loc. cit.*; Švedl, V., *op. cit.* u bilj. 93, str. 28.

¹⁰⁶ Akšamović; Švedl Blažeka, *op. cit.* u bilj. 98, str. 43.

ugovorom, ali u tom slučaju mora odrediti i uvjete, postupak i posljedice isključenja člana iz društva, te na način da društvo ili ostali članovi društva tužbom kod suda zahtijevaju isključenje člana ako za to postoji važan razlog. Kada se društvenim ugovorom određuju uvjeti, postupak i posljedice isključenja člana iz društva, riječ „mora“ (čl. 420. st. 1. ZTD-a) upućuje na to da je za valjanost odredbi društvenog ugovora o isključenju potrebno propisati uvjete, postupak i posljedice isključenja.¹⁰⁷ Analogno tomu, član društva trebao bi biti upoznat pod kojim uvjetima skupština društva može donijeti odluku o povlačenju poslovnih udjela, što trenutno nije slučaj. Ne predvidi li se društvenim ugovorom mogućnost isključenja člana iz društva, ili odredbe društvenog ugovora ne uređuju uvjete, postupak i posljedice isključenja na valjan način ili nisu ni navedene, društvu je u tom slučaju na raspolaganju podizanje tužbe sudu za isključenje člana iz društva iz važnog razloga (čl. 420. st. 3. ZTD-a). Iz odredbe čl. 421. st. 2. i 3. ZTD-a jasno proizlazi da isključeni član društva ima pravo na naknadu tržišne vrijednosti svoga poslovnog udjela kakva je bila u trenutku isključenja te članstvo tog člana prestaje tek isplatom navedene naknade. Međutim, ZTD ne daje jasan odgovor na pitanje pravne sudbine poslovnog udjela u slučaju isključenja člana iz društva. Društvo može poslovni udio isključenoga člana povući ili prodati članu društva ili nekoj trećoj osobi, a odluku o tomu donosi skupština, ako drukčije nije određeno društvenim ugovorom.¹⁰⁸ Uputno bi bilo društvenim ugovorom urediti pitanje pravne sudbine poslovnog udjela, npr. hoće li on biti raspoređen među svim članovima, pojedinim članovima ili trećima, hoće li poslovni udio biti amortiziran, hoće li doći do prestanka društva itd. No, što ako društvenim ugovorom to pitanje nije riješeno? Analognom primjenom odredbi o kaduciranju (čl. 400. st. 1. ZTD-a) u slučaju isključenja člana iz društva, za zaključiti je da bi poslovni udio isključenog člana pripao društvu.¹⁰⁹ To opravdava i okolnost da je taj poslovni udio platilo društvo, jer je isplatilo tržišnu vrijednost poslovnog udjela isključenom članu.¹¹⁰ Skupština društva potom može donijeti odluku o konačnoj sudbini poslovnog udjela, npr. hoće li poslovni udio prodati, hoće li ga povući i sl.¹¹¹

Može se zaključiti da su povlačenje poslovnog udjela i isključenje člana iz društva dva različita instituta koja se mogu poklapati samo u uskom krugu razloga njihova provođenja (npr. rješavanje nepoželjnog člana društva i izbjegavanje isplate tržišne vrijednosti poslovnog udjela). Isto tako, može se zaključiti kako postoji širi spektar razloga za povlačenje poslovnog udjela nego za isključenje člana iz društva. Treba voditi računa kako je isključenje člana iz društva krajnje sredstvo kojim se društvo iznimno može koristiti i koje mora biti opravdano postojanjem važnog razloga od kojih su neki navedeni u odredbi čl. 420. st. 3. ZTD-a (onemogućavanje ili otežavanje ostvarenja postizanja cilja društva zbog čega je njegov ostanak u

¹⁰⁷ Švedl, V., *op. cit.* u bilj. 98, str. 30.

¹⁰⁸ Jurić, D., *Isključenje člana iz društva s ograničenom odgovornošću*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 44, 1/2023, str. 276.; Sogorov, *op. cit.* u bilj. 71, str. 23.

¹⁰⁹ Švedl, V., *op. cit.* u bilj. 98, str. 45.

¹¹⁰ *Loc. cit.*

¹¹¹ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kredita unija*, *op. cit.* u bilj. 1, str. 164.

društvu nepodnošljiv za društvo), dok se povlačenje poslovnog udjela može provesti i kao redovna mjera s manje strogim razlozima. Osim toga, u slučaju da su npr. društvenim ugovorom propisani i proces povlačenja poslovnog udjela i isključenje člana iz društva, a te odredbe nisu uređene u smislu razloga i pretpostavki za provođenje tih procesa pa bi se isključenje moglo provesti samo sudskim putem. Tako se u slučaju da je provedeno povlačenje poslovnog udjela, ono ne bi moglo smatrati prikrivenim isključenjem, budući da do njega nije unutar društva (odlukom nadležnog organa) ni moglo doći (zbog izostanka uvjeta, postupka i posljedica prema čl. 420. st. 1. i 3. ZTD-a). U slučaju da postoji transparentno ugovorno uređenje obaju instituta, prijepori bi bili svedeni na minimum. Gledajući dalje iz perspektive svrhe instituta (prestanak poslovnog udjela vs. prestanak članstva), realizacije koraka u samim procesima, pravnih posljedica procesa i prava na pristup sudu radi njihove realizacije, vidljivo je kako postoje značajne razlike. Zlouporebe u postojećim okvirima nisu isključene, no dokazivanje činjenica iz kojih proizlazi da bi se povlačenje poslovnog udjela smatralo radnjom zlouporebe prava, zasigurno će biti izazovan pothvat.

5.2. Primjerena naknada za povučeni poslovni udio

Zakonodavni okvir ne regulira pravo na naknadu (otpremninu) članu društva čiji se poslovni udio povlači, no stav je pravne teorije da član društva čije članstvo prestaje povlačenjem poslovnog udjela ima pravo na naknadu za svoj povučeni poslovni udio.¹¹² Naknada za (prisilno) oduzimanje korporativnog prava mora se dati.¹¹³ Pravo na isplatu naknade dopijeva po povlačenju poslovnog udjela.¹¹⁴ Osnovno je pravilo da isplata naknade ne smije ugrožavati načelo održanja temeljnog kapitala, dakle, može se isplatiti samo iz sredstava društva koja ne utječu na održanje temeljnog kapitala.¹¹⁵ Budući da postoji obveza održanja temeljnog kapitala, naknada se može ostvariti kroz dva modela: povlačenje poslovnog udjela uz smanjenje temeljnog kapitala i isplata iz imovine koja premašuje iznos temeljnog kapitala društva.¹¹⁶ Naknada se ne plaća u slučaju da se povlači vlastiti poslovni udio društva.¹¹⁷

Društvenim se ugovorom mogu predvidjeti načini obračuna i isplate te naknade, a u slučaju da o tome nema ugovornih rješenja, naknada bi odgovarala tržišnoj

¹¹² Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 153; Manz, G.; Mayer, B.; Schröder, A., *Die GmbH umfassende Erläuterungen, Beispiele und Musterformulare für die Praxis*, 1. Auflage, Hanafé, Lexware GmbH & Co. KG, Freiburg 2020., str. 72.

¹¹³ Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 454.

¹¹⁴ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., op. cit. u bilj. 34, str. 289.

¹¹⁵ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 153.

¹¹⁶ Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 454.

¹¹⁷ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 153.

vrijednosti poslovnog udjela u vrijeme njegova povlačenja.¹¹⁸ Dakle, u postojećem zakonodavnom okviru i u skladu s načelom slobode ugovaranja, društvenim je ugovorom moguće odstupiti od visine naknade koja odgovara tržišnoj vrijednosti poslovnog udjela.¹¹⁹ Međutim, prema nekim teorijskim razmatranjima, granica stranačke autonomije seže do stupnja nemorala.¹²⁰ O nemoralu kao jednom od inicijatora ništetnosti moglo bi se raditi ako postoji značajan nerazmjer između određene naknade i tržišne vrijednosti poslovnog udjela.¹²¹ No, radi se o okolnostima koje se mogu uzeti u obzir pri sklapanju društvenog ugovora s obzirom na to da je mogućnost promjene tržišne vrijednosti poslovnog udjela realna i izvjesna. Stoga, očitovanje volje kojom se ipak prihvaća nominalna vrijednost ne može prouzročiti ništetnost, već se, štoviše, može razmatrati i samoskrivljeno štetno ponašanje onoga koji je autonomno prihvatio takvo ugovorno utvrđenje. Ništetnost se može povezati i s oštećenjem vjerovnika ako je predviđena naknada manja od tržišne vrijednosti te povredom načela jednakog i lojalnog postupanja.¹²² Međutim, i u tom je pravcu upitno može li stranačka autonomija u pogledu imovinskih prava koja nije protivna zakonu biti sagledana kao radnja oštećenja vjerovnika. U smislu izloženih prijedora, njemačka pravna teorija ukazuje na zakonodavna razmatranja da se propiše obveza isplate naknade za povučeni poslovni udio u visini njegove tržišne vrijednosti.¹²³ U tom se smislu otvara pitanje je li potrebno izvršiti zakonodavnu intervenciju po pitanju autonomije stranaka o mogućem odstupanju od tržišne vrijednosti imovine imatelja poslovnog udjela koja je predmetom procesa prestanka (amortizacije) koji rezultira i prestankom članskog statusa. No, u teorijskom se smislu ukazuje na stajalište prema kojemu je u interesu pravne sigurnosti da isplatu naknade ne treba vezati uz učinke povlačenja poslovnog udjela, jer se zadržavaju obveznopravni zahtjev i procesnopravni mehanizmi osiguranja naplate.¹²⁴

Glede isplate naknade na povučeni poslovni udio, osobe koje su sudjelovale u sklapanju društvenog ugovora kojim je uređen postupak povlačenja poslovnog udjela i osoba koje su sudjelovale u izmjenama društvenog ugovora kojima je ovaj postupak naknadno uređen, po pitanju prava na isplatu naknade za povučeni poslovni udio u jednakom su pravnom položaju i na njih će se primjenjivati ili odredbe čiju je primjenu ulaskom u društvo (stjecanjem poslovnih udjela) prihvatila ili u čijoj je implementaciji sama sudjelovala. Dakle, ZTD omogućava široku dispoziciju stranaka da društvenim ugovorom slobodno urede način i visinu isplate naknade za povučeni poslovni udio, uključujući i mogućnost da se ugovori visina naknade u manjem iznosu od tržišne vrijednosti (npr. knjigovodstvena). Tu je zapravo riječ o modelu zaštite društva i ostalih članova društva koji su predviđjeli sami članovi. S druge strane, autori ukazuju i na mogućnost da postojanje značajnog nerazmjera

¹¹⁸ *Ibid.*, str. 154.

¹¹⁹ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., *op. cit.* u bilj. 34, str. 287.

¹²⁰ *Loc. cit.*

¹²¹ *Loc. cit.*

¹²² Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., *op. cit.* u bilj. 34, str. 288.

¹²³ Hachengurg, M., *op. cit.* u bilj. 4, str. 453.

¹²⁴ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., *op. cit.* u bilj. 34, str. 289.

između određene naknade i tržišne vrijednosti poslovnog udjela može predstavljati slučaj nelojalnog odnosno nemoralnog postupanja (čl. 2., 4. i 7.-8. ZOO-a). U tom se slučaju, u duhu postojećeg zakonodavnog uređenja, prednost evidentno daje stranačkoj autonomiji u primjeni odredbi ZTD-a koje uređuju društvo, koje su dispozitivnog karaktera, uključujući i povlačenje poslovnih udjela. No, u slučaju da o tome nema ugovornih rješenja, naknada bi odgovarala tržišnoj vrijednosti poslovnog udjela u vrijeme njegova povlačenja s obzirom na to da poslovni udio ipak predstavlja imovinu svoga imatelja, koja ima određenu tržišnu vrijednost, i koji bi iznos njegovu imatelju trebao biti nadoknađen, izostane li, dakle, drugačije očitovanje volje stranaka.¹²⁵

Mogu li se, gledajući iz druge perspektive, članovi društvenim ugovorom ili na drugi način (npr. jednostranom izjavom volje) unaprijed odreći naknade za svoj poslovni udio u slučaju povlačenja poslovnog udjela? U postojećem okviru nema pravnih smetnji da se član društva čiji je poslovni udio povučen odrekne prava na naknadu. Nedvojbeno je, naime, da stranke mogu raspolagati svojim imovinskim zahtjevima. No, isto tako, bilo bi moralno upitno može li se netko unaprijed odreći potraživanja nepoznate visine. U tom smislu sporna je zakonitost takve radnje člana društva i zaključuje se kako bi odricanje bilo moguće tek nakon dospijeca obveze isplate naknade. Zaključno, nije sporno pitanje je li na ime naknade u postojećem teorijskom i zakonodavnom okviru dopušteno ugovoriti isplatu nominalne vrijednosti (ili drugog iznosa manjeg od tržišne). Pravo je pitanje je li potrebna promjena iznesene paradigme dopuštenosti određenja naknade nominalnim iznosom, a s ciljem realizacije načela jednakosti i načela lojalnog postupanja te održanja stvarne vrijednosti imovine imatelja poslovnog udjela ili se prihvaća dominacija stranačke autonomije pri stupanju u privatnopravnu zajednicu kakva je i društvo s ograničenom odgovornošću.

5.3. Usklađenje temeljnog kapitala

Kod povlačenja poslovnog udjela na odgovarajući način primjenjuje se pravilo da članovi društva ne mogu tražiti da im društvo vrati ono što su uplatili kao uloge u duhu realizacije pravila o unosu temeljnog kapitala. Mjerodavno je i pravilo o održanju temeljnog kapitala, pa isplate imateljima poslovnog udjela koji se povlači, naknada se može isplatiti samo iz iznosa koji ne ugrožavaju održivost temeljnog kapitala odnosno bez zadiranja u temeljni kapital društva.¹²⁶ U pravnoj teoriji zauzet je stav kako se ne može povući poslovni udio koji nije u cijelosti uplaćen, osim ako se radi o djelomičnom povlačenju poslovnog udjela uz smanjenje temeljnog kapitala, niti se može povući sve ili jedini poslovni udio u društvu.¹²⁷ Navedeno

¹²⁵ Barbić, *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 11, str. 154.

¹²⁶ *Ibid.*, str. 148; Jasper, D., op. cit. u bilj. 74, str. 473; Manz, G.; Mayer, B.; Schröder, A., op. cit. u bilj. 112, str. 189.

¹²⁷ *Ibid.*, str. 148; *Ibid.*, str. 472-473; Wilhelm, J., op. cit. u bilj. 58, str. 260.

stajalište opravdava se okolnošću da bi prestankom poslovnog udjela prestala i obveza uplate uloga, što je protivno navedenim odredbama ZTD-a, osim u slučaju istodobnog smanjenja temeljnog kapitala (čl. 398. st. 6. ZTD-a).¹²⁸

Prilikom određivanja naknade za povučeni poslovni udio, ne razmatraju se samo imovinska prava člana čiji se poslovni udio povlači, o kojima je prethodno bilo riječi, nego i odraz ovog postupka na temeljni kapital. Načelo o unosu i održanju temeljnog kapitala u ovom procesu odražavaju odredbe čl. 419. st. 3. u vezi sa čl. 406. st. 1. ZTD-a i čl. 398. st. 3. ZTD-a. Naime, prema navedenim odredbama, članovi društva ne mogu tražiti da im društvo vrati ono što su uplatili kao uloge, a društvo ne može pojedinim članovima odgoditi, olakšati niti ih osloboditi od obveze da uplate ulog, a ne može ni svoje tražbine s naslova uplate uloga prebiti s tražbinom protiv društva. Cilj je takvog zakonskog uređenja sprečavanje izlaska operativnih kapitalnih sredstava iz imovine društva.¹²⁹ Dakle, u kontekstu razmatranja načela održanja temeljnog kapitala i naknade za povučeni poslovni udio može se zaključiti da je načelo održanja temeljnog kapitala povezano s tom naknadom određenom najmanje u visini nominalne vrijednosti poslovnog udjela, dok je imovinsko pravo člana društva povezano s njegovom tržišnom vrijednošću, ako drugačije nije ugovoreno.

Povlačenjem poslovnog udjela nastaje nesklad između nominalne vrijednosti preostalih poslovnih udjela s temeljnim kapitalom. S druge strane, zakonodavac nije odredio modele postupanja kojima bi se usklađenje nominalnih iznosa provelo. U slučaju da povlačenje poslovnog udjela ne uzrokuje smanjenje temeljnog kapitala, zbroj nominalne vrijednosti poslovnih udjela nakon povlačenja mora odgovarati nominalnom iznosu temeljnog kapitala.¹³⁰ U pravnoj teoriji dominiraju sljedeći stavovi oko usklađenja temeljnog kapitala nakon povlačenja poslovnog udjela; a) povećanje nominalnih iznosa svih ostalih poslovnih udjela razmjerno sudjelovanju u temeljnom kapitalu; b) stvaranje novog poslovnog udjela koji se izdaje novom članu ili postojećim članovima uz naknadu za njegovo stjecanje (ne povećava se temeljni kapital) i c) smanjenje temeljnog kapitala.¹³¹

Izdavanje novog poslovnog udjela i visina uloga za taj poslovni udio traže izmjenu društvenog ugovora, dok isti proces nije potrebno provesti u slučaju drugačije raspodjele (povećanja) nominalne vrijednosti preostalih poslovnih udjela, budući da sadržaj poslovnog udjela nije obvezni element društvenog ugovora, a uplata uloga koji stjecatelj vrši za poslovni udio jest (dovoljna je odluka članova

¹²⁸ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 148.

¹²⁹ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., op. cit. u bilj. 34, str. 287.

¹³⁰ Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 452.

¹³¹ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 155; Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., op. cit. u bilj. 34, str. 277; Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 19, str. 688; Manz, G.; Mayer, B.; Schröder, A., op. cit. u bilj. 112, str. 73.

društva donesena običnom većinom).¹³² Prava i obveze iz povučenog poslovnog udjela tako se raspoređuju razmjerno povećanju nominalnih iznosa postojećih poslovnih udjela ili postaju sastavni dio novoizdanog poslovnog udjela.¹³³ Neki autori smatraju kako su modeli usklađenja temeljnog kapitala za slučaj povlačenja poslovnog udjela kontroverzna pitanja.¹³⁴ Kontroverznim se u dijelu pravne teorije, primjerice, smatra pitanje može li se izdati novi poslovni udio umjesto povučenog poslovnog udjela bez povećanja temeljnog kapitala.¹³⁵ Ne nailazi se na relevantne razloge koji bi ukazivali na nužnost povećanja temeljnog kapitala u tom slučaju. Potrebno je da odluka o izdavanju novog poslovnog udjela sadrži visinu uloga (naknade, cijene) koja će se za njega morati platiti društvu, ali je moguće i predvidjeti hoće li se prvo ponuditi ostalim članovima ili nekima od njih ili trećim osobama.¹³⁶ Oni tako uplatom određenog iznosa društvu (kupnjom) stječu novi poslovni udio nominalne vrijednosti koja je ostala iz povučenog poslovnog udjela, pri čemu se stanje poslovnih udjela usklađuje s temeljnim kapitalom. S druge strane, preostaje dakle i mogućnost povećati nominalni iznos ostalih poslovnih udjela također bez formalnog procesa povećanja temeljnog kapitala. Kod procesa smanjenja temeljnog kapitala naglašena je primjena pravila o zabrani povlačenja poslovnih udjela koji nisu u cijelosti uplaćeni i zaštita pravila o održanju temeljnog kapitala.¹³⁷ Smanjenje temeljnog kapitala moglo bi se provesti prije povlačenja poslovnog udjela tako da povlačenje bude posljedica smanjenja temeljnog kapitala, a ne uzrok.¹³⁸ Međutim, nema smetnji ni da se smanjenje temeljnog kapitala provede istodobno s odlukom o povlačenju poslovnog udjela.¹³⁹ U proceduralnom smislu za smanjenje temeljnog kapitala i realizaciju tog procesa mjerodavne su odredbe čl. 462.-465d. ZTD-a.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PRIJEDLOZI *DE LEGE FERENDA*

Poslovni se udio može povući samo ako je to izrijekom predviđeno društvenim ugovorom. Razlozi, proces i razrada pravnih posljedica povlačenja poslovnog udjela zakonodavno nije uređena iako za tim postoji praktična potreba. Štoviše, i pravna teorija koja se bavila ovom problematikom pristupa joj s oprezom. U postojećim bi okolnostima nedostatak zakonodavnih rješenja bilo uputno nadomjestiti ugovornim uređenjem na način da se predvide razlozi, postupak i pravne posljedice povlačenja

¹³² Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 155.

¹³³ *Loc. cit.*

¹³⁴ Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., op. cit. u bilj. 34, str. 277.

¹³⁵ Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 453.

¹³⁶ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 155.

¹³⁷ *Loc. cit.*

¹³⁸ Gorenc, V. et al., op. cit. u bilj. 19, str. 689; Hachengurg, M., op. cit. u bilj. 4, str. 534.

¹³⁹ Barbić, J., *Pravo društava, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, kreditna unija*, op. cit. u bilj. 1, str. 153.

poslovnog udjela (naknada i usklađenje temeljnog kapitala). Čini se kao efikasan put demistificiranja ovog instituta zakonodavna intervencija po uzoru na komparativna zakonodavstva koja, po mišljenju autora, predstavljaju dobru praksu rješenja ove problematike. Postojeći razlozi za povlačenje poslovnih udjela koje je uočila pravna teorija raznoliki su, a neki od tih razloga mogu predstavljati zlouporabu tog instituta. Dakle, na pitanje ostvaruje li povlačenje poslovnog udjela svoj teleološki cilj ili zbog zakonodavne (i ugovorne) podnormiranosti otvara mogućnosti zlouporaba, može se zaključiti kako povlačenje poslovnog udjela u praksi ispunjava svoj teleološki cilj prestanka poslovnog udjela, no uslijed nepostojanja okvira postupanja u procesu povlačenja poslovnih udjela, mogućnost zlouporaba nije isključena već objektivno postoji.

U tom se smislu predlaže razmotriti uređenje odredbe čl. 419. ZTD-a kada je riječ o prisilnom povlačenju poslovnih udjela po uzoru na dio odredbe čl. 155. ZPD-a koja se odnosi na obvezan sadržaj odluke o povlačenju poslovnih udjela i određenju na koga se primjenjuju odredbe društvenog ugovora o povlačenju poslovnih udjela. Po pitanju glasačkog prava člana društva čiji se poslovni udio povlači, zaključuje se da, u postojećem zakonodavnom okviru, ta osoba nema pravo glasa kod prisilnog povlačenja poslovnog udjela. Prilikom određivanja roka za isplatu naknade za povlačenje poslovnog udjela predlaže se voditi postojećim teorijskim stavom kako naknada dopijeva donošenjem odluke o povlačenju poslovnog udjela. Po pitanju naknade za povučeni poslovni udio predlaže se propisati kako se naknada za povučeni poslovni udio ima isplatiti u visini tržišne vrijednosti poslovnog udjela, osim ako društvenim ugovorom nije ugovoren drugi način odmjeravanja te naknade, što bi predstavljalo usklađivanje s odredbama o isključenju i istupanju člana društva. Razlozi za povlačenje poslovnog udjela morali bi zadovoljavati načela jednakog i lojalnog postupanja. Predlaže se nadalje obvezati upravu društva da obavijesti člana o povlačenju poslovnog udjela, što iz postojećeg zakonodavnog okvira ne proizlazi. Glede modela usklađenja visine temeljnog kapitala može se razmotriti modele provođenja postupka smanjenja temeljnog kapitala društva (pri čemu nije potrebno donositi posebnu odluku o smanjenju kapitala), povećanje nominalnih iznosa svih ostalih poslovnih udjela razmjerno sudjelovanju u temeljnom kapitalu ili stvaranje novog poslovnog udjela (no, u tom slučaju uputno je predvidjeti što će društvo s tim poslovnim udjelom potom učiniti, npr. prodati ga, preuzeti kao vlastiti ili će ga preuzeti koji od preostalih članova društva). Uputnim se smatra predložene modele zakonodavno odrediti kako bi strankama bili jasno ponuđeni i predstavljali smjernice pri ugovornim rješenjima. Po pitanju povlačenja poslovnog udjela nad kojim je zasnovan ovlaštenički odnos smatra se dovoljnim da je razlog za povlačenje ispunjen za jedan od njih (u duhu odredbe čl. 417. st. 2. ZTD-a), a u suprotnom, sugerira se mogućnost podjele poslovnog udjela.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Akšamović, D.; Švedl Blažeka, V., *Isključenje člana društva s ograničenom odgovornošću – otvorena pitanja i dvojbe*, Hrvatska pravna revija, god 14, 7-8/2014, str. 48-57.
2. Aralica, Z., *Povezanost vrijednosti kapitala i odabranih pokazatelja u proizvodnim poduzećima*, Ekonomski pregled, god. 56, 12/2005, str. 1190-1216.
3. Barbić, J., *Društveni ugovor kao pravni posao na kojem se temelji društvo*, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 62., 1-2/2012, str. 475-534.
4. Barbić, J., *Pravo društava, knjiga druga, Društva kapitala, Društvo s ograničenom odgovornošću, društvo za uzajamno osiguranje, Kreditna unija, peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Organizator, Zagreb 2010.
5. Barbić, J., *Novela Zakona o trgovačkim društvima iz 2009. i poslovni udio u društvu s ograničenom odgovornošću*, Pravo u gospodarstvu, god. 50, 1/2011, str. 185-225.
6. Bartl, H. et al., *GmbH-Recht, Heidelberger Kommentar*, 7. Auflage, C.F. Müller, Heidelberg 2013.
7. Brnabić, R.; Ivkošić, M., *Blokada skupštine dvočlanog d.o.o.*, 1. dio, Pravo u gospodarstvu, god. 54, 1/2015, str. 15-39.
8. Drygala, T.; Staake, M.; Szalai, S., *Kapitalgesellschaftsrecht, Mit Gründungszug des Konzern- und Umwandlungsrechts*, Springer, Leipzig 2012.
9. Gorenc, V.; Slakoper, Z.; Filipović, V.; Brkanić, V., *Komentar Zakona o trgovačkim društvima, Treća izmijenjena i dopunjena naklada*, PRIF – plus d.o.o., Zagreb 2004.
10. Hasić, T., *Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim dioničarima*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 34, 2/2013, str. 785-815.
11. Hachengurg, M., *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG)*, De Gruyter, Berlin 2020.
12. Hilber, W.; Vogel, K.; Schoeler, M., *Das neue GmbH Gesetz, Bilanzrichtlinien, Kommentare, Musterverträge für Geschäftsführer, Gesellschaftsführer und Berater*, Gabler, Wiesbaden 1987.
13. Jakupak, T., *Poslovni udio(i) i bračna stečevina kroz praksu trgovačkih sudova*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 42, 2/2021, str. 559-577.
14. Jasper, D., *Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts, Bd.3, Gesellschaft mit beschränkter Haftung*, Verlag, München 2003.
15. Jurić, D., *Isključenje člana iz društva s ograničenom odgovornošću*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, god. 44, 1/2023, str. 269-290.
16. Kocbek, M.; Bohinc, R.; Bratina, B.; Ilešić, M.; Ivanjko, Š.; Knez, R.; Odar, M.; Pivka, H.; Plavšak, N.; Prelič, S.; Pšeničnik, D.; Puharić, K.; Zabel, B., *Veliki komentar Zakona o gospodarskih družbah, 3. Knjiga*, GV Založba, Ljubljana 2007.

17. Kübler, F.; Assmann, H., *Gesellschaftsrecht, die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen*, 6. Neu bearbeitete und erweiterte Auflage, C. F. Müller Verlag, Heidelberg 2006.,
18. Lutter, M.; Hommelhoff, P., *GmbH-Gesetz, Kommentar*, Bayer W., Köln 2004.,
19. Manz, G.; Mayer, Barbara.; Schröder, A., *Die GmbH umfassende Erläuterungen, Beispiele und Musterformulare für die Praxis*, 1. Auflage, Hanafe, Lexware GmbH & Co. KG, Freiburg 2020.
20. Markovinović, H., *Prijenos poslovnog udjela – što jest, a što ne bi trebao biti*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 72, 1-2/2022, str. 213-244.
21. Meyer-Landrut, J.; Miller, F.G.; Niehus, R., *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbHG), einschliesslich Rechnungslegung zum Einzel- sowie zum Konzernabschluss*, Walter de Gruyter, Berlin-New York 1987.
22. Moll, D., *Minority Oppression & Limited Liability Company: Learning (or Not) from Close Corporation History*, Wake Forest Law Review, god. 40, 1/2005, str. 883-976.
23. Nikšić, S., *Imovina u građanskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, god. 62, 5-6/2012, str. 1599-1633.
24. Novak, B., *Od ekonomske vrijednosti tvrtke do menadžmenta i nagrađivanja za stvorenu ekonomsku vrijednost*, Ekonomski vjesnik, god. 15, 1-2/2002, str. 17-30.
25. Osrečak, J., *Poredbeno-pravni prikaz načela savjesnosti i poštenja*, Zagrebačka pravna revija, god. 3, 1/2014, str. 53-77.
26. Reichert, J.; Weller, M., *Der GmbH- Geschäftsanteil, Übertragung und Vinkulierung, Kommentierung zu 14.-18. GmbHG*, Verlag C. H. Beck, München 2006.
27. Sellien, R.; Brose-Allroggen, *Die GmbH, Erläuterungen für die kaufmännische Praxis*, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, Wiesbaden 1954.
28. Scholz, M., *Vinkulierungsklauseln in Zwangsvollstreckung und Insolvenz, Eine Untersuchung zum GmbH- und Aktienrecht*, 1. Auflage, Nomos, Baden-Baden 2022.
29. Slakoper, Z., *Poslovni udio: uzeti u zalog ili postati fiducijarni vlasnik?*, Pravo i porezi, god. 12, 5/2003, 26-32.
30. Sogorov, S., *Procedure and Legal Consequences of Withdrawal and Annulment of Private Company Shares*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, god. 43, 1/2009, str. 21-31.
31. Švedl, V., *Isključenje i istupanje člana društva s ograničenom odgovornošću s naglaskom na procesnopravnim aspektima*, Završni rad, Pravni fakultet u Zagrebu, 2014.
32. Valčić Brlečić, S.; Crnković-Stumpf, B., *Potreba za približavanjem uporabne i fer tržišne vrijednosti poduzeća u suvremenom pristupu vrednovanju poduzeća*, Ekonomska misao i praksa, god. 22, 2/2013, str. 379-396.
33. Vedriš, M.; Klarić, P., *Građansko pravo, Opći dio, stvarno, obvezno i nasljedno pravo*, peto izdanje, Narodne novine, Zagreb 2001.
34. Wachter, T., *GmbH- Geschäftsanteile im Erbfall- Erbrecht, Gesellschaftsrecht und Steuerrecht*, Verlag, München 2012.

35. Wedemann, F., *Gesellschafterkonflikte in geschlossenen Kapitalgesellschaften*, Mohr Siebeck, Tübingen 2013.
36. Wilhelm, J., *Kapitalgesellschaftsrecht*, 3., neu bearbeitete und erweiterte Auflage, De Gruyter Recht, Berlin 2009.

Pravni propisi

1. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne Novine br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11 – pročišćeni tekst, 111/12, 68/13, 110/15 i 40/19, 34/2022, 114/22, 18/23, 130/23, 136/24
2. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 155/23
3. Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine br. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22
4. Ovršni zakon, NN br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 06/24
5. Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, BGBl. 2023 I br. 5
6. Zakon o privrednim društvima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr. Zakon, 5/2015, 44/2018, 91/2019, 109/2021

Sudska praksa

1. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Rev-1176/2010 od 11. 12. 2012.
2. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj: Pž-676/2020 od 13. 1. 2022.
3. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj: Pž-3260/2007 od 15. 2. 2011.
4. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske broj: Pž-615/2020-3 od 24. 1. 2022.
5. Odluka Trgovačkog suda u Zadru broj: P-342/2020 od 31. 8. 2021.
6. Odluka Županijskog suda u Splitu broj: Gž-687/2013 od 30. 9. 2013.

Mrežni izvori

1. *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung*, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001720>, 11. 6. 2024.

WITHDRAWAL OF A COMPANY SHARE – A LEGITIMATE MODEL OF REGULATION OF INTERNAL RELATIONS IN COMPANY OR A SOURCE OF ABUSE

A company share can only be withdrawn if this is expressly stipulated in the Articles of association. The reasons, process and detailed elaboration of the legal consequences of the withdrawal of a company share are not regulated by law, although there is a serious practical need. In German legal doctrine, it is also pointed out that this is one of the most difficult provisions governing legal relations in a limited liability company, as it carries numerous controversies. The institute of withdrawal of company shares is a legitimate means of regulating internal relations in company, but due to regulatory (and contractual) substandardness, the possibility of abuse is not excluded. Since the legal doctrine approaches this issue with caution, it is evident that the observed controversies should be resolved by regulatory intervention in the very institution of the withdrawal of business share following the example of comparative legislation in which they represent a good practice of solving this issue.

Key words: *company share, withdrawal of a company share, termination of a company share, forced withdrawal*